

بدون پژوهش تصمیم نگیریم

مهندس ابراهیم قزوینی

پژوهش های کشور را به سمت مسایل مورد علاقه وزارتخانه و یا شرکت مطبوع خود به عهده دارند.

شرکت ملی نفت ایران به عنوان یکی از قدیمی ترین و گسترده ترین بخش های صنعتی کشور همواره به عنوان صنعتی که تعریف پیشرفته ای از پژوهش و فناوری را مطرح می کند، شناخته می شود

و به عبارت دیگر امروزه پژوهش و توسعه در شرکت ملی نفت ایران از یک کار جنبی و انتخابی به یک نیاز حیاتی برای بقا تبدیل شده است. در حال حاضر مدیریت پژوهش و توسعه شرکت ملی نفت ایران با تمامی دانشگاه هایی که دارای رشته های مرتبط با نفت هستند، قراردادهای پژوهشی دارد و تقریباً ظرفیت پژوهشی آنان را پر نموده است. علاوه بر آن با حمایت از پایان نامه های دانشجویی و همایش هایی که مرتبط با اهداف بالادستی نفت هستند، موفق شده است پژوهش های کشور را به سمت موضوعات مورد علاقه شرکت ملی نفت سوق دهد. ضمن این که انجام پژوهش های بین المللی و ایجاد

هفته آخر آذرماه هر سال به عنوان هفته پژوهش و یک روز آن به نام روز پژوهش نامگذاری شده است و همه ساله در این ایام دستاوردها و مشکلات بخش پژوهش کشور مورد بررسی قرار می گیرد و در این زمینه همایش ها و نمایشگاه های مختلفی برگزار می شود. در این نوشتار برآنیم که با مروری اجمالی بر وضعیت تحقیق و پژوهش در ایران، نکاتی را یادآور شویم که ما را به هدف نهایی «بدون پژوهش تصمیم نگیریم» نزدیک کند.

کشور در GDP حدود ۰/۰۸ درصد است و انتظار می رود تا پایان برنامه به ۲/۵ درصد برسد که ۲ درصد برای بخش دولتی و ۰/۵ درصد برای بخش خصوصی در نظر گرفته شده است.

نکته قابل توجه و تامل این است که محل اصلی تحقیق و پژوهش، مراکز تحقیقاتی و دانشگاه های کشور است در حالی که محل به کارگیری آن در بخش های صنعتی کشور قرار دارد از این رو همسوسازی و کاربردی کردن پژوهش های انجام شده از اهمیت خاصی برخوردار است و از این منظر واحدهای پژوهش و توسعه وزارتخانه های صنعتی از جمله وزارت نفت مسوولیت سنگین جهت دهی

براساس آخرین آمار به دست آمده، ایران در میان ۱۶۲ کشور جهان از لحاظ جایگاه علم و فناوری با ضریب ۰/۲۶ در مرتبه پنجاهم قرار دارد. شاخص دستیابی به تکنولوژی در کشورهای پیشرفته بین ۰/۵۱ تا ۰/۷۴، در کشورهای پیشرو و بالقوه ۰/۴۸-۰/۳۵، در کشورهای اقتباس کننده پویا ۰/۳۴-۰/۲۰

و کشورهای حاشیه ای ۰/۱۸-۰/۰۶ می باشد. ایران جزو کشورهای اقتباس کننده پویای تکنولوژی و هم تراز کشورهای نظیر پرو، تونس، مصر، اندونزی، هند و برزیل جای گرفته است. از سوی دیگر تعداد مراکز تحقیقاتی در سال ۸۲ در ایران ۲۶۵۶ مرکز بوده و تعداد محققان نیز براساس داده های مرکز آمار ایران در سال ۸۲ به ازای هریک میلیون نفر جمعیت ۳۲۲ نفر می باشد که در مقایسه با تعداد محققین در کشور آلمان (۲۸۳۱)، انگلستان (۲۴۴۸)، ژاپن (۴۹۰۹)، آمریکا (۳۷۷۶) و کره جنوبی (۲۱۹۳)، بسیار کم است.

در حال حاضر سهم بخش پژوهش

شماره ۱۸ - نی ۱۳۸۲

کنسرسیوم‌های بین‌المللی را نیز از یاد نبرده و در این زمینه‌ها نیز اقدامات قابل توجهی انجام داده است. به عنوان امر شاخص و اقدام زیرساختی دیگر می‌توان به تأمین و تربیت نیروهای محقق و پژوهشگر در این صنعت پیشرو اشاره کرد.

در این زمینه تاکنون ۲۱۹۰ نیروی انسانی در سطوح مختلف کارشناسی تا دکتری در مهم‌ترین رشته‌های مورد نیاز شرکت نفت تربیت شده‌اند. شایان ذکر است که این تعداد ۱۴ برابر تعداد کل مهندسان شاغل در شرکت ملی نفت ایران در سال ۱۳۷۷ بوده است.

با عنایت به وضعیت کلی پژوهش در ایران که به زبان آمار بیان شد و علی‌رغم اقدامات انجام شده در شرکت ملی نفت ایران، پژوهش و توسعه در جامعه ما همچنان با مسایل، مشکلات و تنگناهایی مواجه می‌باشد که نتیجه آن به‌کارگیری محدود دستاوردهای پژوهش، در بخش‌های صنعتی کشور است. دستیابی به ثمربخشی مورد انتظار و توسعه کمی و کیفی پژوهش مستلزم رفع موانع، مشکلات و تنگناهاست. این موانع و مشکلات می‌تواند ناشی از قوانین و مقررات و ساختارهای موجود و همچنین به علت عدم قوانین و مقررات تسهیل‌کننده و ساختارهای مورد نیاز، باشد. تاچندی پیش نگاه به بخش تحقیقات از حیث قوانین و مقررات تفاوتی با سایر بخش‌ها نداشت هرچند که با شروع برنامه سوم توسعه جمهوری اسلامی ایران، تلاش شده است با تمهید قوانین و مقررات مناسب‌تر، تسهیلاتی

برای امر پژوهش

فراهم شود و در این راه گام‌های

موثری نیز برداشته شد، لکن هنوز حجم مسایل و مشکلات در این حوزه بسیار قابل توجه و تامل است به عنوان مثال هنوز قواعد و قوانین موجود در فرایندهای خرید، نسبت به قراردادهای پژوهشی و نرم‌افزاری بسیار ساده‌تر است.

به این ترتیب، رفع پیچیدگی قوانین و مقررات موجود در خصوص ارجاع کار (علی‌رغم ساده‌سازی‌های اخیر)، ابعاد مرزبندی شفاف و مشخص بین مطالعات پژوهشی با فعالیت‌های عمرانی (مشاوره و پیمانکاری)، ایجاد تناسب در مقررات و آیین‌نامه‌ها و نظام‌های مالی و تسهیلاتی کشور با فعالیت‌های پژوهشی، بهره‌گیری وسیع از انجمن‌ها و تشکل‌های غیردولتی و تدوین قوانین و مقررات تشویقی برای حضور بخش خصوصی در زمینه تحقیق و توسعه، ایجاد تناسب در قوانین و مقررات انعقاد قرارداد با روحیه علمی محققین، ایجاد نگاه فراگیر و برنامه محور در اقدامات پژوهشی کشور، تدوین نظام ارزیابی و داوری استاندارد در کشور، رفع موانع مرتبط با قوانین و مقررات

برای

بهره‌گیری موثر از نیروهای

کیفی در مدیریت‌های پژوهش و توسعه و در نهایت رفع مشکل هزینه باید بسیار مورد توجه قرار گیرد که این اقدامات می‌تواند برای نیروی انسانی در مقایسه با هزینه‌های سخت‌افزاری در دستگاه‌های اجرایی، جهش قابل توجهی در امر پژوهش به خصوص در بخش‌های صنعتی کشور ایجاد کند. به این منظور و در جهت تحقق موارد ذکر شده تشکیل کارگروهی متشکل از کارشناسان وزارت نفت (ویا سایر وزارتخانه‌های صنعتی)، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت اقتصاد و دارایی، دیوان محاسبات و سازمان بازرسی کل کشور برای انجام بررسی‌های کارشناسی جامع و همه‌جانبه و بازنگری اصولی قوانین، آیین‌نامه‌ها، بخش‌نامه‌ها و ساختارهای موجود به منظور توسعه و تحول مثبت در نظام تحقیقاتی کشور بسیار ضروری

به نظر می‌رسد. □